

בס"ד
ישיבת רבנו יצחק אלחנן--ירושלים עיה"ק

בענין איסור מחתך

המקורות

גמ' ורש"י דף עד: "תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו"
גמ' ורש"י שם א"ר פפא האי מאן דפריים עד "והלש"
גמ' ורש"י דף עה: "המגרד ראשי כלונסאות"
רמב"ם יא:זח-לדעת האור שמח ומשנה ברורה הרמב"ם מחייב בקוטם קיסם מטעם מחתך. ולהחזוא (דרשו) אי אפשר לחייבו גם למכה בפטיש דא"א לחייב מכה בפטיש על מלאכה אחרת

ההבדל בין מחתך וקורע
ארחות שבת עמ' שס

לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

טור בית יוסף שו"ע ומשנה ברורה שכבה, נשמת אדם לו: א' כ' שאין לחייב בקוטם קיסם לדעת הרמב"ם במכה בפטיש דצריך לחתוך בכלי כדי לחייב על תקון מנה..
באור הלכה ד"ה אחד

גדר איסור מחתך בפוסקים

א) עיון בדברי הרמב"ם והוא שיתכוין למדת ארכו ולמדת רחבו
תקונים ומלואים מהגרשז'א זצ"ל לשמירת שבת כג:נה אם אינו מקפיד אם היו קצת יותר ארוך או קצור ארוך והוא רק חותך במקום הנוח לו אין זה שייך כלל למלאכת מחתך, בנין שבת עמ' רנה-רנו מביא ו' ראיות לדברי הגרשז'א זצ"ל ואחד מהם מקמו: אין חותכין שפופרת ורמב"ם כג:ז, מנחת שלמה ב:יב, נשמת אברהם ח'ה שמ בענין לקרוע פאקס מהגרשז'א זצ"ל שבגלל שאינו מקפיד על המדה מותר. אולם ביצחק יקרא שכב:יח וכן בארחות שבת שס-שסה.

ב) אינו מקפיד על המדה אבל מקפיד על דיוקו של החוד--ארחות שבת יא: הע' נב, בנין אריאל עמ' תז ע"פ רש"י בנין שבת פרק מ

ג) אין מחתך באוכלין--נשמת אדם לו:א, ירושלים במועדי' מחתך

השלכות למעשה

- 1) חיתוך על חריץ המיוחד לכך--מח' הגרשז'א זצ"ל והגרשי'א זצ"ל ארחות שבת שסב-שסג בנייר טואלט והפרדת גביע לבן.
- 2) חיתוך ואינו מכווין למדה מדוייקת--תקונים ומלואים מובא לעיל.

ו המפרק דוכוסטוס מעל הקלף הרי וכו' והדורס על העור
ברגלו וכו'. זה נראה מהיה דפיק דיו"ט (ט) בני נומין את
העור לפי הדורסין, משמע שהיא תולדה: המורט נוצה מן וכו'.
ברייתא (ע"ג) הזכרתי פ"ט (ה"ג) המולט וכו': וכן הממרה רטיה
וכו'. (ע"ג) מופרש והממרה
בשבת חייב משום ממחק: וכן השף
כידו על העור המתוח בין
העמודים חייב וכו'. מירמל שם
השף בין העמודים בשבת חייב משום
ממחק: וזכרנו למי (ש"ג) ה"ב) פירשו
השף העור ע"ג העמוד ולה הסכים
הרמב"ן ז"ל ויקרא:

העור: ו המפרק דוכוסטוס מעל הקלף
הרי זה תולדת מפשיט וחייב. הדורס על העור
ברגלו עד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו
ומשוה אותו כדרך שהרצענין עושין הרי זה
תולדת מעבד וחייב. המורט נוצה מן האברה
הרי זה תולדת מוחק וחייב. וכן הממרה (א)
רטיה כל שהוא או זפת או קמח כיוצא בהן
מדברים המתמרחין עד שיחליק פניהם חייב
משום מוחק. וכן (ב) השף בידו על העור המתוח
בין העמודים חייב משום מוחק: ז המחתך
מן העור כדי לעשות קמיע חייב. והוא שיתכוין
למדת ארכו ומדת רחבו ויחתוך בכונה
שהיא מלאכה. אבל אם חתך דרך הפסד או
בלא כונה למדתו אלא כמתעסק כמשהק
הרי זה פטור. הקוטם את הכתף הרי זה תולדת
מחתך וחייב. וכן המגרד ראשי כלונסות של
שיחתך חרש עץ מן העצים או חרש מתכת
מן המתכות חייב משום מחתך. הנוטל קיסם
של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו שיניו או לפתוח
בו את הדלת חייב: ח כל דבר שהוא ראוי
למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחים והוצין
וכיוצא בהן מותר לקטום אותן בשבת מפני
שאין בהן תקון כלים. ומותר לקטום עצי בשמים

המניח וכו' ועוד הא רבה ורבין דאמרי תרווייהו כי הוינן בי רב יהודה
הוה מפשה ויהיב לן אלוחא אלוחא, פ"י מקלות גדולות, ולע"ג דמי
לקחא דרגי וחלני, לע"ג שהיה קשה והיה רלוי לעשות ממנו בית יד
לסבין ולקרדוס ולפסל, ופרקינן אלא לא קשוא, פ"י הני ברייתא אהדני
ומרווייהו בקשין, הא ר"א הא רבנן

דמיא ר"א חומר נוטל ארס קיסם
משלפניו לחלות בו שיניו וחכ"א לא
יעול אלא מאכוס של בהמה וזין
שלא יקטמו קטמו לחלות בו שיניו
ולפסוח בו את הדלת כשבת כשגז
חייב העלאת במזוז ביו"ט סופג את
הארבעים דברי ר"א וחכ"א אחד זה
ואחד זה אלא אלא משום שבת ר"א
דקאמר התם חייב העלאת הכא אמר
פטור אבל אסור, פ"י ר"א דההמור
בקוטמו לכלי חייב העלאת הכא בקוטמו
לרתיח בו פטור אבל אסור, רבנן
דקאמרי התם פירוש בקוטם לכלי פטור
אבל אסור הכא פירוש בקוטם לרתיח
מותר לכתולה ע"כ שם. והנה כל
הבגדים האוחז מתמחה אלני על דברי
רבנו כשבת חייב, ואי אפשר לפרש
דברי אמרי רבנו בני קטמו לחלות בו
שיניו שהוא משום שבת דלא קיימי
אלא מאכוס של בהמה שהוא רך
אבל בקשין אפילו רבנן מודו וכדי
להעמיד בברייתא הראשונה שהקשו
מנה לרב יהודה אפילו רבנן ומחייבת
העלאת לפי שאין זה משמע הבגדים
משום פנים דכיון דק"ל כרב יהודה
שהיה משפח לרתיח מקלות קטום
נראה כביאור שאפילו בקוטם לכלי
אין שם חיוב העלאת ומעיקרם כי
מקשו לרב יהודה מהיהו ברייתא ברין
הוא דהוה מני לתרוגי ר"א הוא והכרח
הוא שהוא שלא כהלכה דקאמר ואם
יקטמו לרתיח פטור אבל אסור ורב
יהודה היה משפח אלוחא לכתולה.
אלא דקושטא דמלתא קאמר ליה דלפי
ר"א לא מחייב אלא בקשין ומה

מקורות וציטוטים

ה"י. המפרק עין ס"ה.
הדורס בלע"ג י"א. ירושלמי
שבת פ"א ה"ב (ה"א)
מ"ג פ"א ה"ב (ה"א)
או המרככו מיוצולתי
פ"ו ה"ב מה עיבוד היה
נמשכן סטו ממגולין
בעורות (ה"א). המורט
שבת עד: ירושלמי פ"ו
ה"ב מופסחא פ"י. וכן
הממרה רטיה שבת ע"ג:
עירובין ק"ג: ירושלמי שבת
פ"ו ה"ב ע"ג פ"י ש"ח
ה"ג, או שבת שבת
קמח: או זפת ע"י קרית
מגן: וכן השף שבת ע"ג:
ירושלמי פ"ו ה"ב ע"ג
פ"י ש"ג סק"ב:
ה"י. המחתך נלמד מכת
עד: והוא שיתכוין שם
עד: הקוטם שבת שם
ירושלמי פ"ו ה"ב מופסחא
פ"י: וכן המגרד שבת
ש"ג: ירושלמי פ"ו ה"ב.
וכן כל החתכה שם עד:
הנוטל קיסם בלע"ג ל"ג:
וע"ג שבת קמח: גרסי'
ד"ה שבת וע"ג מופסחא
ב"ה פ"ג סוף ז"א שם
דחייב בני מוחק, מ"א
פ"י ש"ג סק"ב:
ה"י. כל דבר ב"ה ל"ג:
ש"ע פ"י ש"ג ס"ה.
פ"ג סוף ה"ג י"ח.
ומותר לקטום וכו' ב"ה
שם וב"ה כ"ג, ש"ע פ"י
ש"ג ס"ה:

שנויי נוסחאות

ה"י. הרי זה תולדת
מפשיט וחייב כמה
דפ"י נוסף אמר זה
המפרק מן העור כדי
לעשות קמיע חייב. עד
שיחליק קמיע צריח כספר
הבנים כמה"י ונוגז
הפ"י עד שיחליק
בנים.
ה"י. ויחתוך בכונה
שהיא מלאכה נמסר
הבנים ברוב הפ"י ונוגז
דפ"י ויחתוך בכונה
הוא שהיא מלאכה.
הקוטם נפ"י ממלויס כ"ג
כה"י ונכמה דפ"י
הקומט.

אורכי בהמה אין בהם משום תקון בלי אומיביה רב כהנה לרב יהודה
משלפניו ע"ג בשמים לרתיח כן והניף כן לחולה ומוללו ומניח בו
ולא יקטמו לרתיח בו ואם קטמו פטור אבל אסור לחלות בו שיניו
לא יקטמו ואם קטמו חייב העלאת ח"ל השתא פטור אבל אסור קשיא
לו חייב העלאת כביעיל אלא כי מניח היה בקשין וחסורי מחסרה והייק
מוללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו ב"א בריבין אבל בקשין לא יקטמו
ואם קטמו פטור אבל אסור לחלות בו שיניו לא יקטמו ואם קטמו חייב
העלאת מני חדר קוטמו ומריח בו ומניח אידך לא יקטמו לרתיח בו
א"ר יורה אמר רב חסדא לא קשיא הא בקשין הא בריבין מתקיף לה רב
חלמא בר עבוק בקשין אמרי לא מאי שנה מאה דמגן שזר ארס את

שאלמו כברייתא שניה קטמו לחלות בו שיניו אקיסם שהוא קשה קל
מזהר וכן פירש"י ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל. ופירש"י ז"ל שחכמים
סוביבם שאחד שבת ואחד יו"ט אינן אלא משום שבת דקטימה תיקון
כללאר יד ולאו תיקון מעליה הוא אלא"כ מחתכו וממחקו בכסין עכ"ל.
ואם דברי רבנו הם בקוטם בכסין היה לו לבלא. והפשיט כל לרדי סוגיא
זו ולא מלאמי חדר נאות ושען בו רבנו ז"ל. ובהלכות ג"כ נראה
כדפירש"י ז"ל:

ח כל דבר שהוא ראוי למאכל וכו'. כבר נתבארה כל הבבא הזאת
ביאור שלם למעלה:

לחם
ז הנוטל קיסם של עץ וכו'. כתב ה"ה ו"א"ל לפרש דבי אמרי רבנן
גבי קטמו לחלות בו שיניו וכו' קשה דל"כ דפוגתא דר"א ורבנן
הוא בריבין ור"א סבר חייב ורבנן פטור אבל אסור א"ר א"ר
יהודה אין בהם משום תיקון כלי דלפי' לרבי רבנן אסור ו"א"כ א"ר
פסק רבנו דמותר לעשות כלי מרכיט דלא כרבנן ודלא כר"א דא"ר
כמושה אלבן

לרז להעמיד מתני' רבנן דמתני' אמר רבי פטור אבל אסור ורבנן סברי
מותר כרב יהודה ואם כרב יהודה פטור כן דלא כחכמים ודלא כר"א
משום ברייתא כמו שהקשה ה"ה ז"ל. ומ"מ י"ל בנזחה דמברייתא
דלעיל דהקשו ממנה לרב יהודה משמע הכי כפי מה שחירצה בגמ'
שלא הזכירו שם אסור עשיית כלי בריבין ופסק (רב יהודה) [רבנן]
זה דוחק:

משנה למלך
קרנן הוא כמעבד דמי ע"כ: אמנם היה נראה לענין דמשכחת לה
בשתי הדבס האחד עשניו בש"כ ונחת לחתה יכול אף הפסולה תהא
טעונה לרתיח ונמוח ח"ל לחתה כשהיא ולא פסולה ופסולה עשיתה
ע"ג המונח קרנה כמו שהיא ופירשה לכל שנספלה בקדש גזון שלא
לשמה וכיוצא אס עשיתה לא תרד ועל הקמח דליתא לריבה הפשט ועוד
שנינו שם והקטיר א"ע"פ שפסול א"ע"פ שנוחר א"ע"פ שצול א"ע"פ
שיוצא כן כו' עולה א"ע"פ של הפשט כו' ו"א"כ זכינו לדין דלריבה מלח
כדן כל קרבן דלא ממעטי ממלח וכיון שהיא בעורה הרי מעבד גמור.
עוד דרך שני דאמרינן בפרק אלו דברים (פסחים ע"ב) משמחו כשעירי

הרגלים ומקשה חזא דשעירי הרגלים מי הם נאכלים לוי אין נאכלים כו'
ושנינו בש"כ פ' זו תטלת ואשם וצמי' שלמי' לצור מתנה לכהן לרז להפשיט
מפשיטין לרז לאוכלם אוכלים לחותם וחת עורוהיס. והל"ה"ה בספר
נדה הניח עלה ס"ח כתב דמ"ש בגמרא וכן ללוי הוא גזם מה שאלבן
לכהנים לרין מליחה והוא ככלל על כל קרבנך וכתב דהיא דשעירי
הרגלים הנאכלים חיים אבל לריבין מליחה א"כ זכינו לדין דלשעירי
קרא למשירי מליחה אם רזו לאכלם בעורם עכ"ל: (א"ה) ומה שצמד
הרב המחבר על חירון הראשון אכתבנו בהלכות תמידין (פ"ה דין ז')
בס"ד כי שם ביאור ע"ש:

הגהות מייבוניות
כרזה בר רב הונא דאמר הוי מאן דמלח בישאל חייב משום מעבד (ע"ג):
[ה] פסק כלל גדול (ע"ג) ג' דברים אמר רב אבי משמיה דריב"ל
כו' בשיחין דלעיל כלי י"ח: [ו] פסק (חבית) [כלל גדול] (ע"ג) [א]
אלבן רש"י פ"י השף בקרקע הגנין באכסדראות שגששניו עליו כדי

מגדל עוז
ר"ז. וכן הממרה עד מחתך. ס"פ כלל גדול: ד"ה. הנוטל קיסם עד עז קטן. כפי' ב"ה פסק המניח כו' ין (דף ל"ג):
משמיה דריב"ל (ע"ג) בפרק דלעיל בה"י ע"כ:

ונמצינו למדים מכאן שמלאכת מחתך לא נאמרה דוקא כאשר מקפיד על מדה מסויימת של אורך, אלא כל שהחיתוך נעשה בדוקא במקום מסויים הרי זה בכלל חיתוך בקפידה²¹.

חיתוך לפי מידה

לז. החותך גזירי עץ או חתיכות בד וכיוצ"ב לפי מדה חייב משום מחתך, אבל אם אינו מקפיד על המדה אין בזה מלאכת מחתך²².

חידוד קיסם

לח. הקוטם קיסם מענף עץ תלוש ומחדדו כדי שיהיה ראוי לחצוץ ו הרי זה חייב משום מחתך²³.

חיתוך נר למדת הפמוט

לט. נר שאינו מתאים לכית הקיבול שבפמוט אסור לחתוך ממנו ולהתאימו לגודל הפמוט משום מלאכת מחתך²⁴.

חיתוך נייר טואלט

מ. אסור לחתוך נייר טואלט בשבת, ואפילו אינו מקפיד על מדתו

נב. ולכן נראה שאם אדם בא לחתוך חתיכה מדבר גדול יותר, ואינו מקפיד במקום מסויים או לפי מדה מסויימת, אין זה בכלל מלאכת מחתך אף שרצו חתיכה קטנה ולא גדולה. ומאיך נראה שאם תהיה יריעת עור שהקצוות ע מיושרים ויחתוך בסכין קו ישר הרי זה בכלל מלאכת מחתך אף שאין דעתו מרתה של היריעה, דכל חיתוך שנעשה בקפיידה הוא בכלל מלאכת מחתך.

נג. גמי שבת דף עד:

נד. גמי ביצה דף לג: וכפירוש הרמב"ם פ"א משבת [אבל מותר לקטום קיסם מענ כשמים תלוש כמבואר בסי' שכ"ב ס"ה ואין בזה משום מחתך כיון שאינו מ המדה, וממילא אין בזה שום מלאכת איסור, דדוקא חלישה מענף מחובר לקרק משום קוצר אבל חיתוך מענף תלוש אין בו מלאכה כלל, וזו כוונת הפוסקים שאין איסור בפסיקת דבר תלוש, והיינו שאין זה כלול בשום מלאכה ממלאכו ששי"כ פ"ג סעיף מ"ב. ועיי"ש בהערה קל"ו שדן אם מותר להחזיב את הנז לחתך בית הקיבול, דאפשר שגם בזה תהיה מלאכת מחתך, שהרי חלק מה ומדתו נעשית מותרת לכית הקיבול, והביא בשם הגר"ש אויערבאך זצ" שהכנסת הנר לפמוט היא דרך שימוש ואינו עושה פעולה מיוחדת של חיתוך זה בכלל מחתך, וכיון שעושה רק כלאחר יד אפשר שיש להקל.

מלאכת מחתך

כתב הרמב"ם פ"א משבת ה"ז המחתך מן העור כדי לעשות קמיע חייב, והוא שיתכוין למדת ארכו ומדת רחבו ויחתוך ככוונה שהיא מלאכה, אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כוונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק הרי זה פטור. ולכאורה מבואר ברמב"ם שבמלאכת מחתך יש תנאי מיוחד שתעשה בדרך של כוונה למידה מסויימת או לקו ישר וכיוצ"ב, אבל חיתוך הנעשה שלא בדרך של כוונה למידה אינו נכלל במלאכת מחתך, וראה הערה²⁵. ובקורה זו נבדלת מלאכת מחתך ממלאכת קורע, שבמלאכת קורע אין קפיידה על מדה, ועיקר מלאכת הקורע נאמרה בקרע המקלקל את היריעה ומחלקה לשני חלקים, אלא שהוא נעשה לצורך תיקון. ואילו מלאכת מחתך כל עיקרה בחיתוך הנעשה לפי מדה מסויימת וכל עיקרו תיקון הנעשה כחתיכה הנחתכת.

מלאכת מחתך נאמרה בין במחתך עור ובין במחתך עצים או אבנים לפי מדה, כמבואר בגמ' שבת עד: שהמבקע עצים חייב משום מחתך אם הוא מקפיד על המדה. עוד מצינו בגמ' שם דהקוטם את הכנף [פירוש נוצה של ענף שקוטם ממנה את החלק הרך שבראשה הראוי להניחו ככרים וכסתות] חייב משום מחתך,

נא. ואין זה כשאר מלאכות שגם כאשר נעשו כמתעסק או בדרך הפסד לא בטל עיקר שם המלאכה אלא שהוא פטור מדין מתעסק או מקלקל, דבמלאכת מחתך כל שלא נעשה בדרך קפיידה אין זה בכלל מחתך כלל, וכן כותב המנחת חינוך מצוה ל"ב כמוסך השבת אות ל"ג. והנה הרמב"ם כותב בהמשך הדברים וז"ל אבל אם חתך וכו' בלי כוונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק ה"ז פטור, ומשמע שאין זה היתור אלא אסור מדרבנן. ולכאוי צ"ע דכיון שחתך את העור דרך משחק בעלמא א"כ אין זו אלא קריעה ואינו חיתוך כלל ולמה יאסר מדרבנן. ואולי י"ל דמירוי שע"י חיתוכו כמשחק נוצרה חתיכה במדה שהיתה חשובה בעולם, וכגון מידת קמיע [הנזכר שם לעיל ברמב"ם דהחותך מן העור כדי לעשות קמיע חייב]. וא"כ יתפרש הרמב"ם דגם החותך את העור כמתעסק או כמשחק צריך להזהר שלא תצא מידה חשובה שתחשב חיתוך מדרבנן. עוד י"ל דאה"נ דאין כאן איסור מחתך רק איסור קורע מדרבנן, וצ"ע. ויתכן שיש נ"מ בפסק זה לעניין כמה ציורים שיובאו לקמן שבהם אין דעת האדם נתונה כלל על החיתוך הנעשה, אך דא"מ נוצר חיתוך נאה, דיש מקום לדון שמה עכ"פ מדרבנן. ויש חילוק נוסף בין מלאכת קורע למלאכת מחתך, שבמלאכת קורע המלאכה היא בעצם הקרע, ושיעור הקורע כדי ב' הפירות [רמב"ם פ"י ה"ז]. ואילו מלאכת מחתך היא בחפץ בו נעשה החיתוך, שנחתך לפי מידה, ושיעורה הוא שמחתך מן העור כדי לעשות קמיע [רמב"ם פ"א ה"ז].

ג נראה לי, דאין מלאכת מחתך באגלין (א). ודוקא דבר שהוא מאכל גמור, ואפלו אכלי בהמה, כגון: עשבים ותבן, אבל אם קוטם עליו, פנין שהענף אינו מאכל בהמה, שיך בו גם פן מחתך. ואפלו באגלין ממש, דוקא כשעושה ממנו כלי בתחלה לא שיך תקון כלי, וכן מחתך. אבל אם מתקן כלי בדבר אכל, כגון שיש נקב בכלי ונוטל חתיכה לפת וחותכו לפי מדת הנקב, שיך בזה האכל מחתך וגם תקון כלי (עיין בנשמת אדם):

נשמת אדם

שכתב הרמב"ם תבן ועשבים אבל עליו אע"ג שהן רכין כיון שהענף שמחוברין בו הוא קשה דינו כענף (וחיי הכותב שמצאתי כן בדרישה וגם מה שתייר כוונת הטור כוונתי לדעתו ויותר מזה שהקושיא שהקשה מצאתי להדיא ביראים), וכן ס"ל ליראים ורוקח, או ד"ל דס"ל כמו שכתב הר"ן הביאו הבי" דדוקא מתחלה אין דרך לעשות כלי מאוכלי בהמה אבל לתקן כלי כמו תיקון החביות דרך לתקן אף כרכין, ואף שהר"ן בפ' חבית כתב שהוא קשה, ובביצה כתב שהוא רך ולא אזיל בתר הענף, מי שיודע דרכו של ר"ן שהוא מעתיק לשון רש"י ובחבית שאינו עוסק בדיון זה מעתיק לשון רש"י ובביצה ששם מקומו מדין אוכלי בהמה כותב שיטתו. ואף דבשבת קכ"ה כתב רש"י גבי זמורה שקשורה בטפיח דאם יקטום חייב משום מכה בפטיש, י"ל דהיינו תיקון כלי. אבל הרמב"ם בפ' כ"ג כתב זמורה שקשורה בטפיח כו' שמא יקטום ויתקעה עכ"ל דמשמע ג"כ דהחיות משום מכה בפטיש ולא משום מחתך, י"ל דזמורה של גפן שהיא רכה כמש"כ רש"י שם בהדיא ואם כן הוי אוכלי בהמה ממש ולא שיך בזה לא מחתך ולא משום תקון כלי ולכן הוצרך לכתוב שמא יתקע בטפיח ואם כן הוי גמר מלאכה בטפיח והוי מכה בפטיש:

ובזה י"ל קושית המ"מ שהקשה דלמה כתב הרמב"ם הקוטם לחצוץ שיניו חייב, דהא לרבנן כביצה ל"ד אי להדיא דינו אלא משום שבות אא"כ קטם בכלי, ואם הרמב"ם מיירי שקטם בכלי לא ה"ל לכתוב סתם, ובוה יש ליישב כיון דרב אשי בטרפא דאסא ס"ל גזרה שמא יקטום, וא"כ מוכח דס"ל דבקשין עכ"פ חייב, ש"מ דהלכה כחכמים דתוספתא שהביא הרא"ש כביצה פ' המביא, ואף שמתוספתא משמע דס"ל דאף באוכלי בהמה חייב, יש לדחוק דהאי ואם קטמו קאי אקיסם וכר' יודא דאמר כביצה אוכלי בהמה אין בהם משום כלי, ופסק כר"י וכרב אשי, ואף דהרמב"ם לא פסק בטרפא דאסא כרב אשי שהרי בפ' כ"ג כתב משום מרוב כרב יימר, י"ל משום דמסתבר טעמא דרב יימר, דכן משמע מלישנא דגמ' דבגובתא דקנה שם בשבת פרק חבית איתא, שמואל שרי ורב אסר, ומפרש רש"י בגמ' דבלא חיתוך לכ"ע אסור, אלא דפליגי במחותר ולא מתוקן, ובטרפא דאסא אמר שמואל, אסור, ומדקאמר בגובתא להיתר ובטרפא לאיסור, ש"מ ודאי דבאותו ענין שמתיר

א המפרש בירושלמי ביצה במתני' אין שוכרין החרס ד"ה הדין סקורא וכתב דר"ל מין מאכל שמגבל בכלי בחזק וכשלוקחו מן הכלי חתי חייב משום מחתך ע"ש דליתא שכבר זכיתי לפרש אותו הירושלמי בכלל ט' בנ"א ס"י ח'. וז"ל רמב"ם בפ' י"א הלכה י' המחתך מן העור כו' וחשיב שם כל מלאכת מחתך וכתב עוד באותו הלכה הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצוץ בו שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב, ובהלכה ח' כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחים והוצין וכיוצא בו מותר לקטום אותם בשבת מפני שאין בהם תיקון כלי ומותר לקטום עצי בשמים להריח ואע"פ שהן קשים כו' עכ"ל, הרי שכתב דבאוכלי בהמה אין בהם תיקון כלי ור"ל דאף מחתך אין בהם שהרי כתב דבקוטם קיסם חייב משום מחתך אלא דבדבר דשייך בו תיקון כלי שייך נמי מחתך ובדבר שאין שייך תיקון כלי אין בו ג"כ משום מחתך, וא"ל דגם בקוטם קיסם החיוב משום תיקון כלי ולא משום מחתך דא"כ ה"ל לרמב"ם לכתוב דין זה בפ' דשם כתב כל דיני בנין ותיקון כלי, א"ו דמשום מחתך חייב. וא"ל דבאמת למה לא מחייב במקטם לחצוץ שיניו ולפתוח דלתו משום תיקון כלי שהרי נעשה כלי בכך י"ל דס"ל דל"ש תיקון כלי אלא דוקא ע"י כלי כמ"ש הרא"ש ור"ן וכל הפוסקים אבל בקוטם דמשמע כיד אין בו משום תיקון כלי אלא דהחיות משום מחתך דבוה אין חילוק אם מחתך כיד או בכלי שהרי אינו מקפיד אלא למדתו וא"צ לתקן אחר שהרי משום זה קוטם הקיסם משום שהוא ארוך יותר מדאי, וכ"כ היראים בהדיא במלאכת מחתך ח"ל תולדה דרבנן שלא יקח אדם עלה ויתן כפי נקב חביתו כדי שיקלח היין כדאמרין בפרק חבית טרפא דאסא אסור מ"ט כו' רב אשי אמר גזירה שמא יקטום פי' שמא יחתכו למדת הנקב, וכ"כ הרוקח בסי' פ"ד במלאכת מחתך ח"ל טרפא דאסא שמא יקטום וצ"ל דס"ל דאם מחתכו חייב דאל"כ ל"ש למגור כמ"ש הבי" דבסי' שייך, ורש"י כתב שם וז"ל שמא יקטום העלה מן הענף וכיון שהוא קשה ה"ל מתקן כלי, ובמס' י"ט אמרין לחצוץ בו שיניו אם קטם חייב עכ"ל, וכוונתו לתרץ דמשה גזרין שמא יקטום משום דאי קטם חייב, וצ"ל דס"ל לרש"י דאע"ג דהעלה הוא רך וכמ"ש הבי" ס"ל לרש"י דדוקא מה שהוא לגמרי מאכל בהמה, וכמו

על סוג הצבע וכונתו רק לחיטוי. אך עדיין אפשר דאסור משום מוליד ריח, וכהא דסי' קכח במ"ב ס"ק כג, אע"ג דהכא אין כונתו להוליד ריח רק להעביר את הר"ר. אך גם מסתבר כיון שטעם האיסור הוא מפני שנראה כעושה דבר חדש, ויתכן דזה לא שייך כלל הכא שהמים נשפכים מיד תוך האסלה, וצ"ע.

הערה נה

להוסיף בסוף: ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דכיון שהחותך אינו מקפיד אם היו עושים את זה יותר ארוך או יותר קצר, והוא רק חותך במקום הנוח לו, אין זה שייך כלל למלאכת מחתך, וכן יש הרבה דברים כאלה, עכ"ד.

הערה סד

במקום "כיון דאינו" לכתוב: "אם אינו".

הערה סח

להוסיף בסוף: ואף אם ההסקה פעלה בביה"ש לא אמרינן מיגו דאיתקצאי, דכיון שהמתג עומד רק לפעולות שהן גרמא, לא אמרינן בזה מיגו דאיתקצאי.

הערה עג

לפני עכ"ד להוסיף: וכן נשמע מהרא"ש בביצה כב ומעוד ראשונים, שגם המוסיף שמן בנר אע"ג שמבעיר ממש בידים שמן ע"י אש, אפ"ה באופן כמו בנידוד"ד שנעשה מבחוץ חשיב רק גרמא.

הערה פז

במקום "דמכיון שהאש" לכתוב: "אם האש".

שם. להוסיף בסוף: ואין הבדל בין הדירות שבקומה ראשונה הסמוכות לתנור ההסקה לבין הדירות שבקומות העליונות. ואמנם יל"ע במקום שיש רק דירה אחת.

הערה צ

לפני וצע"ק להוסיף: וכיון דליכא כלל חום וגם לא רואים גוף קשה שנתרפה אין זה דומה לההיא דלעיל פ"א הערה ד.

הערה קי

לפני שמעתי להוסיף: כי לכאורה היה נראה דדמי לצפורן שפירשה רובה ואין בהוצאת חצי זכוכית איסור תורה. אך יותר נראה דהחלק הזה כמו שהוא עכשיו חזק מאד ומחובר לבנין ואפשר דאסור מן התורה ודינו כסותר ע"מ לבנות במקומו וצ"ע. ואף גם בצפורן שפירשה רובה אפשר דלא מותר

ר
נ
ד
ל
ד
ט
ד
ב
ט
ד
ב
ד
ב
ב
ב
ט
ט
ט
ט
ב
מ
ט
ט
ד
ט
ט
מ
ט
ט
ה

ה
ל
ה

באר הגולה | **אכל בהמה**, (יג) **אפלו לטלו פדי לחציץ בו שניו** (ה) (יד) **אסור**: ה (טו) **מתיר לטלטל עצי בשמים להריח בהם ולהניח בהם** (טז) **לחולה**, (יז) **ומוללו להריח בו**, * (יח) **אחד קשים ואחד רפים**: ו **המתקן לבני ביתו מנות בשבת יכול להטיל גזרל**, **לומר למי שיצא גזרל פלוני יהיה**

באר היטב

וכתב ה"ם של שלמה פרק ד, דהך קוטמו אינו מתיר אלא ביד אכל לא בסכין, ולא התיר בסכין רק באכלי בהמה, עין שם, והט"ו בסמ"ח תק"ט סעיף ד חלק על ה"ם של שלמה בזה ומתיר אפלו בסכין, עין שם, והמגן אברהם סוף סימן תקי"א העלה דדוקא להוסיף ריח שרי אכל אסור להוליד ריח, עין שם:

עין סוף סימן תק"א מה שכתבנו שם בסעיף קטן ט': (ז) **אסור**, ואם קטמו חיב, רמב"ם פרק י"א, ועין מגן אברהם: (ט) **ומוללו**, צריך לומר, וקוטמו ומוללו להריח וכו'. בש"י כנסת הגדולה חוכך להחמיר דוקא קוטם מעט כדי שיריח מתיר, אבל אם משבר חתיכה ממנו כדי לתנו לאחר אסור, עין שם.

באר הלכה

וכו' **אפלו לטלו כדי לחצות בו שניו אסור**, רוצה לומר, אפלו נטילה סתם בלי קטימה, כן פרש הב"ח, ועוד יש לומר בפשטה, דלא מבעיא לטלטלו לצורך גופו לשאר דברים דאסור, ואפלו לחצות שניו והו' אמרינן דמתיר משום כבוד הבריות, וכמו שכתבתי במשנה ברורה, והוא גמרא ערוכה שבת פ"א ע"ב עין שם: * **אחד קשים ואחד רפים**, לכאורה קשה, אמאי התירו לקטם בקשים להריח, הרי דאינו מכון בהקטימה לעשותה כלי, שאינו רק להריח ואין ש"ך בזה תקון כלי, אסור משום מתיר בקשים, שאינם בכלל אכלי בהמה, דהרי בכל מלאכת מתקן אין הטעם משום דבזה עושה כלי, אלא דזה גופא הוא מלאכה, כדכינו מה שאמר הגמרא שבת ע"ד ע"ב, האי מאן דקטיל סלמא וקפדי אמשתתא חביב גס משום מתקן, ואולי דכינו דמירי בקוטם ביד, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן י"ז, אפלו משום מתקן לית בזה, דקטם מתקן הוא בכלי, וכן משמע לענין דעתיה מהר"א ש שכתב דלהכי פטור בקוטם ביד לחצות בו שניו משום דהוי כלאחר יד, וכן רש"י גס כן כתב דקטימה שלא בסכין, תקון כלאחר יד הוא ולא תקון מעליא, ואי שם מתקן ש"ך אפלו ביד, דל מהכא שם תקון ולחיב משום מתקן, אמנם בגשמת אדם ראייתו מלתא חזתא, שפצד לומר דשם מתקן ש"ך אפלו ביד, וקשה לדבריו אמאי התירו לקטם בקשים, ואולי דקטם קוטם להריח אינו מקפיד על המדה, דאינו מכון רק שעל ידי הקטימה יהיה הריח נודף יותר, אבל באמת אם הוא מקפיד על המדה, כגון שחברו מבקש ממנו שיתן לו מעצי בשמים שלו והוא קוטם איהו שיעור ממנו כדי לתן לו, אין הכי נמי דיציר בזה לפעמים אסור דאורייתא [ויבזה יהיה מקום לדינו של הש"י כנסת הגדולה שתמה עליו הפרי מגדים, עין שם] אבל סתם קוטם קיטם לחצות בו שניו, משמע מהרמב"ם דהוא מקפיד על המדה מדיחובהו שם משום מתקן, עין ברמב"ם פרק י"א, והנה דהוא רוצה להשוותו יפה כדי שיהיה טוב לחצות בו שניו [ועין במגיד משנה שם שדעתו דגם בזה אינו חייב כי אם בקוטם בסכין ולא ביד, וכדעת הרא"ש, ומדלא חביהו משום מתקן שפעם מנה דסבירא לה דשם מתקן לא ש"ך ביד וכמו שכתבנו, ואין לנו תלצה על הנשמת אדם, שהוא רוצה לישוב דברי הרמב"ם על כן הוא אומר לדבריו מלתא חזתא ואין לו ראייה לדבריו, וכמו שכתבנו ראייה לדבריו מן דברי הרא"ש ורש"י דמתקן לא ש"ך ביד], ולענין דינא נראה לי להכריע דתלוי מלאכת מתקן בכל אחד לפי ענינו, ודבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי, לא ש"ך שם מתקן אלא בכלי, ודמאי שפצדו לענין גזוז בשבת צ"ד ע"ב, משום דאין דרך גזיזה ביד, ודבר שדרכו להפרידו לשנים [כמו שפצדו לענין איהו סחורה שדרד להפרידו לשנים על ידי קריעה ביד], חייב משום מתקן אי שפרידו על ידי יד, ודמאי שפצדו לענין תולש דחייב אפלו אם תולש בידו ולא בכלי, וכמו שפירש רש"י בשבת ע"ג ע"ב דבור המתחיל אין דרד, עין שם, אך כל זה דוקא אם הוא מקפיד על המדה, וכמו שהעתיקנו בפנים מלשון הרמב"ם, אך מה שכתבנו דתלוי בכל אחד לפי דרכו, לכאורה הוא רק לענין דאורייתא, אבל מדרבנן יהיה אסור בכל גזיזה, ומקפיד דאסור מדרבנן לכלי עלמא אפלו

שום חשש אסור מחמת מתקן כיון דדבר אכל הוא [חיי אדם]: (יג) **אפלו לטלו**, רוצה לומר, אפלו נטילה סתם בלי קטימה אסור משום מקצה כשאר עצים, וכל שכן אם ירצה לקטמו כדי לחצות בו שניו דאסור משום שבות, דהוא כעין תקון כלי, ודוקא אם יקטמו ביד, דאז פטור מחטאת משום שבות, דהוא כעין תקון כלי, ואסור משום שבות, כמו שכתבנו, אבל אם יקטמו בכלי כדי לחצות בו שניו או לפתח בו הדלת, אז היא מלאכה גמורה, שמשוהו כלי על ידי זה וחיב [אלהיה רבה בשם הרא"ש ורבנו ירוחם]: (יד) **אסור**, ואף דיש בזה משום כבוד הבריות, שפעמים שגראה הבשר שבין השנים לחוץ וגבאי הוא לו, אף על פי כן אסור, דהיה לו להקין קיטם מאתמול במקום הסעדה [גמרא], ולפי זה אם הזמינו חברו לסעדה בשבת ולא היה אפשר לו להקין שום דבר מאתמול לחצות בו שניו, מתיר לו (יב) לטלטל קיטם לחצות בו שניו אם אין לו דבר אחר, אך במקום שאין נחשב לו זה לגבאי אסור [מגן אברהם]: ה (טו) **מתיר לטלטל וכו'**, דלא מקצה דעתה מאלו העצים מעקרא: (טז) **לחולה**, הוא הדין (יג) לבריאה, אלא ארחא ומלתא נקט: (יז) **ומוללו וכו'**, צריך לומר וקוטמו ומוללו, ומגילה הינו, שמווללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו, וקטימה נמי משום זה, שמקום הקטימה הוא לח וריחו נודף, והסכימו (יז) הרבה אחרונים, דהא דמתיר לקטם (טו) בקשים, הינו, דוקא ביד אכל לא בכלי, אף דהוא קוטם רק כדי להריח ואינו מכון כלל לעשותה כלי, ולכך אסור לקטם ההדס בסכין, גזרה דלמא אתי לקטם לחציץ בו שניו, ובזה חייב כנ"ל בסעיף קטן י"ג, ואפלו ביד אינו מתיר לקטם בקשים ר"ק להריח, אבל לחציץ בו שניו אסור לכלי עלמא: (יח) **אחד קשים**, הינו, אפלו קשים שאינם ראויים לכל למאכל בהמה, אפלו הכי מתיר לקטםם ולפסח בהם כל מה שירצה, בין שפושט עץ גדול או קטן [רמב"ם], ודוקא בכל זה, שהוא רק להוסיף ריח על ידי המליחה והקטימה, אבל אסור להוליד ריח, (טו) כגון להניח בשמים בגד וכדומה כדי שיהיה בגד מריח אסור [אחרונים], ואגב דאירינו בשלחן ערוך לענין חתוך וקטימה בענין אכלי בהמה וצעי בשמים, נעתיק נמי בזה דין מלאכת מתקן בשאר דברים. (א) המתקן עור, או כל דבר שאדם מתקן ומקפיד על מדתו, בין עץ או מתכת או אפלו נוצות של עוף, כיון שמקפיד על מדת ארכו ורחבו וחומך בכונה, חייב, אבל החומך דרך הפסד, או בלא כונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק, פטור [רמב"ם פרק י"א], ומה יפה הועילו לנו הנביאים (נחמיה ו') ותכמינו וז"ל במה שאסרו לנו המקח וממכר בשבת, שפעמים שיכול לבא לידי חייב חטאת, כגון שמוכר איהו אין מלאכת מתקן ש"ך באכליו, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף קטן י"ב. ג) אם מלאכת מתקן הוא דוקא בכלי או אפלו ביד, עין במה שכתבנו בבאר הלכה דתלוי בכל דבר לפי ענינו, ודבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי, אין חייב כי אם בכלי, ודבר שדרכו להפרידו ביד, חייב גם כן אפלו ביד, ומסתברא דאסור דרבנן יש בכל גזיזה, וכמו שכתבנו בבאר הלכה, עין שם. הוחתך קיטם בסכין לחצות בו שניו,

שער היצוין (יב) עין בפרי מגדים שפצדו דהוא הדין דמתיר לקטם תיסקם ביד כדי לחצות בו שניו אם אי אפשר לו לחצות בו בלא זה, וכפי מה שכתבנו מקדם דקטימת תיסקם ביד הוא רק משום שבות, עין שם: (יג) **תוספות שבת**, ואף דבמגן אברהם כתב אפשר לפי האמת כן הוא, עין ברמב"ם שהשמים זה לגמרי, משמע דסבירא לה דכיון דמטלטלינו להו להריח מתיר גם כן להניח: (יד) **רש"י** והביאו המגן אברהם, והסכים עמו האלהי רבה וגם הקרבן נתנאל, ולא כט"ו: (טו) **ובכרים מתיר** אף בכלי, והם בכלל אכלי בהמה, ומשמע זה אם לחציץ בו שניו מתיר דברי, וכמו שכתב רש"י שם: (טז) **וכן לתן שפיגנרא** ד באקלון מוליד ריח (פרי מגדים בשם חכם צבי), ועין באר היטב מה שהביא בשם ש"י כנסת הגדולה שמתיר לקטם כדי לתן לאחר, והפרי מגדים מצדד להתירו ולכן השמטתי דבר זה:

ביצחק יקרא סי' י"י: ר"ק להריח, ולחלק לאנשים להריח נראה דשרי ביד. בהל סעיף ה' ד"ה אמת: דסלית. לענין מתקן הוא עשיית כלי, וקלית סילתא עושה כלי להאחזי האור, סי' י"ח: ומקפיד, צ"ע איזו מדת דייק נדרשת כדי לחשב מתקן, לכאורה בשעושה ראי מלאכתו הוי מתקן, לפי' בקורע ניר לקניח אפלו שלא על הנקבים יש בו משום מתקן, מלבד שאלת קורע, ובמקום כבוד הבריות יעשה בשני ובתרופות שיש סמון היכן לחתך חצי טבלית, שאלתי פ"ו אם יש בו משום אסור מתקן, שלא במקום פקוח נפש, וענה דהוי כלאכליו, ומתיר, ודנתי לפניו דאולי י"ל עוד דאינו מקפיד על המדה אלא על משקל הסם הנדרש לחולה, והסכים להתיר גם משעם זה (ששי"ב פ"ג סע' ד') ועיי' בהערה שם), אסור מתקן הוא רק בדרך קשיח, לכן בצמר קטן אין אסור מתקן, ולדעת אדמו"ר וזללה"ה אף אין בזה אסור קורע, עוד עין בס' ש"מ סי' מ"א ושערי צאת ע"ד, בענין עשיית כלי עין בהערות ל"ט שיר"ד סי' כ"ג ולסעי' ח'.

סעיף ו חוט של תפירה שנפתח, אסור למתחו (ב) משום (ג) תופר.

נשמת אברהם

פקס כזה לנכרי, או ליהודי ששומר תורה ומצוות, אלא גם מותר לשלוח אותו ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות ואין בזה משום מראית העין (שהוא יחשוב ששלחתי את הפקס בידים בשבת) כי ידוע ומוכר לכולם שגם בימות החול שולחים פקסים באמצע הלילה ע"י "שעון שבת" מטעמי חסכון. וכן אין בזה איסור של לפני עור (שהמקבל יקרע ויתלוש את הפקס מהמכשיר בשבת — ולדעתו של מורנו ורבנו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל אין בזה משום מחתך על אף שהקריעה נעשה במקום מסוים כי אין הקפדה שהמקום המסוים יהיה דווקא כאן) וכן אין בו משום תיקון כלי כי הכתיבה נעשתה, או ע"י השולח מחו"ל או ע"י בן ארץ-ישראל ע"י שעון שבת שמופעל מערב שבת.

עוד אמר לנו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שמותר גם להשאיר את המכשיר פתוח כדי לאפשר קבלת פקס בשבת. וכל זה בתנאי שאין אושא מילתא כשהמכשיר פועל שנשמע מחוץ לחדר בו נמצא הפקס. אך הפקס שמתקבל בשבת אפשר שהוא מוקצה מחמת גולד (נייר שהיה חלק בערב שבת ונכתב עליו בשבת), ולכן על אף שמותר לקרוא את מה שכתוב, יתכן שאין לנגוע בו — למשל ליישר אותו אם הוא מקופל כדי שיוכל לקרוא את מה שכתוב בו, עכ"ד.

וכתב לי מו"ר הגרי"י נויבירט שליט"א: הלא בעצם נייר זה היינו כלי שמלאכתו לאיסור, והרי מצאנו בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קכג) שמעיקר הדין מותר לקרוא עתון שנדפס בשבת ומאי שנא [ולא מוזכר שם שיהיה מוקצה משום גולד — א.ס.א.], עכ"ל. ואמר לנו מורנו ורבנו זצ"ל שאין איסור גולד אצל גוי.

(ב) משום תופר. כתבתי בנשמת אברהם¹ בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שבתפירת חתך בגוף האדם בשבת יש חשש איסור מן התורה. ונאמר לי כאילו שהגאון (שליט"א) זצ"ל חזר בו ופסק שמותר לכתחילה להשתמש בפרפר בשבת. ולכן כתבתי לגאון (שליט"א) זצ"ל בזה הלשון:

ג' מנ"א תשנ"ב. בענין חתך בבשר האדם, כבר שאלתי את כת"ר כמה פעמים כדי להבהיר לעצמי את הנושא, והבנתי שגם בכל אופן שמקרבים את שתי שפות החתך אחת לשניה — אם זה ע"י תפירה או ע"י פרפר או ע"י פלסטר רגיל — אם מקרבים ומהדקים את שתי שפות החתך יחד כדי שיתחברו ויהיו לאחד, יש בזה חשש איסור דאורייתא בשבת וכך כתבתי בנשמת אברהם ח"ד בשם הרב.

1. כך ד, או"ח סי' שמ ס"ק ב (עמ' נט).

וכע
ואנ

שא
אל:
הא
שה
והו
—
המ
מק
לב

ול
או
כי

חר
תו

מו
ש
יד
מ
ש

ע
וה
ה

2
3

ב. מוכיח מנמרות ופוסקים, שצריך להקפיד על מידה מדויקת

א) בגמ' שבת (קכה:): זמורה של גפן כשהיא קשורה בטפיה [פח ששואבין בו מים] ממלאין בה בשבת, ואם אינה קשורה אין ממלאין בה גזירה שמא יקטום. ופרש"י ד"ה גזירה "שמא למחך תהיה לו ארוכה ויקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום ונמצא עושה כלי, וחייב משום מכה בפטיש". וכן הר"מ (בפכ"ג ה"ז) הביא דין זה בדברים האסורים משום מכב"פ. ואכתי צ"ב אמאי לא קאסר רש"י משום מחתך, שהרי מקצר את הזמורה ועושה לה מידה חדשה הנוחה לו. (עיין בנשמ"א כלל ל"ו סק"א וכן בטל אורות שהקשו זאת). ונראה דמכיון שאינו חותך הזמורה ע"פ מידה מדויקת אלא באומד הנצרך לו, אי"ז נחשב "למקפיד" על מידה, וכל חיובו משום עשית כלי ותיקונו והיינו מכב"פ.

ב) בגמ' שבת (קמו:): איתא, אין חותכין שפופרת [קנה שנותנים בנקב של החבית] כיו"ט ואצ"ל בשבת, דקא מתקן מנא. ופי' רבינו חננאל "אין חותכין מקנה גדול חתיכה לעשותה שפופרת". וכ"ה בר"מ בפכ"ג הל"ו "אין חותכין שפופרת של קנה מפני שהוא כמתקן כלי" ומבואר מדברי הר"מ שזה איסור דרבנן משום תיקון מנא. ואכתי צ"ב אמאי אין איסורו מדאורייתא משום מחתך, שכן מקצר את השפופרת כפי הגודל הנצרך לו, ונמצא עושה מידה חדשה לקנה. וכיאוור הדבר נראה, שכיון שאינו חותך ע"פ סימון או מידה מדויקת אי"ז נחשב לתיקון מידה חדשה, שכן לא אכפת לו אם יהא קצת יותר גדול או קטן, ובכה"ג לא חשיב מקפיד על מידה. [רש"י פירש אחרת, וראה ביאור בדבריו להלן פרק מ"ח].

ג) בגמ' ביצה (לב:): איתא אין חותכין את הפתילה לשנים, מ"ט דקמתקן מנא. ופרש"י "אחת היתה ועושה אותה לשנים". אבל חותכה [את הפתילה לשניים] באור בתוך שתי נרות. ופרש"י "נותן שני ראשיה בתוך שתי נרות אם צריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע, דלא מוכח דלתקוני מנא מכיון אלא להדלקה בעלמא".

ומבואר בגמ' שזה איסור דרבנן שמתקן מנא, ולכן מותר לחתוך באור דלא מוכח תיקונו. ואכתי תימה אמאי אין כאן איסור תורה שהרי מקפיד ומכוין לעשות מפתילה אחת שתיים, ונמצא עושה מידה חדשה לכל פתילה, ואיך שרי לעשות כן ע"י האור. וכיאוור הדבר, שמכיון שאינו מקפיד על חיתוך במקום מסוים ומדויק, אלא רצונו לחלק הפתילה לב' ולא אכפת לו שפתילה אחת תהיה קצת יותר גדולה מחברתה, אי"ז נחשב כלל למכוין למידה (ושרי לחותכה באור), כיון שאינו מקפיד שיהיו שווים בדיוק, אי"ז נחשב כלל למחתך.

ד) במשנה ביצה דף (לב:): איתא, אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח, ובגמ' שם מבואר שאסור משום דקמתקן מנא ומשמע שאסור מדרבנן.

על החיתוך הראשון שנעשה כהנה למלאכה שלאחריה, חייב משום מחתך. אבל על החיתוך שלאחר האריגה, שנעשה כדי להשוות הקנים זה לזה, ואין עוד שום מלאכה אחריו - חייב משום מכה בפטיש, ולא משום מחתך. ונלע"ד דמטעם זה כתבו הפוסקים, דאין מלאכת מחתך שייכת באוכלין [מ"ב ס"ב ס"ק י"ב וס"ק י"ח].

***

שיעור מלאכת מחתך בעור
לדברים קטנים יותר, כנראה שאין אדם טורח לחתוך עור לחתיכות קטנות כל כך, שאינו יכול לעשות בהן אפילו קמיע.

מבואר ברמב"ם [פ"א מהל' שבת ה"ז, ששיעור מחתך בעור הוא כאשר חותך ממנו חתיכה הראויה לעשות ממנה קמיע. והגם שניתן לחתכו

לפתוח בו את הדלת - חייב, והיינו משום מחתך [שהרי כל ההלכה שם היא מענייני מחתך, ע"ש. ועי' גם מנ"ח במוסד השבת מלאכת מחתך, ומש"ב סי' שכ"ב ס"ה בביאור הלכה ד"ה אהר, שכתבו כן]. והרי כאן החיתוך הוא לצורך השימוש בקיסם, ולא כדי להכינו למלאכה נוספת שרוצה לעשות בו. ועי' במשנ"ב [שם], שגם בקטימת עצי בשמים לצורך הרהר שייך איסור מחתך [כשמקפיד על המידה] ומבואר אפוא, שגם חיתוך שאין עוד שום מלאכה אחריו הוא בכלל מלאכת מחתך. [ועי' גם רש"י ביצה יא: ד"ה דאין בנין בכלים דמשמע כן בדבריו]. ועל כן נראה לבאר, שהטעם שאין בחיתוך הדבר במידה מסוימת, משום מחתך, זהו מפני שכדי להתחייב משום מחתך, צריך שיתחייב ויקפיד לחתוך הדבר במידה מסוימת, וגם הכוונה היא במידה מסוימת שחפץ בה, והחיתוך עתה אינו נעשה כדי להגיע לאיזו מידה מסוימת, אלא "כדי להשוותם", והיינו לנוי בעלמא, וכפי שהביא רש"י עצמו ראה לזה מהגמ' להלן [ע"ה]. האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש, ובאר שם רש"י, דהיינו שנוטל ראשי חוטין התלויים ביריעה, או קשין וקיסמין דקין שנגארו עמה בלא מתכוין. והיינו, שהם פוגמים בנוי הבגד. וה"ה כאן. וכעין זה מציינו בבביתא [שם], שהמסתת את האבן חייב משום מכה בפטיש. וסיתות היינו שמתחילין את האבן [רש"י שם], או "מורבע אותה ומתקנה, הכל לפי המקום, שיש מקומות שרגילין להתחיל, ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצין" [רש"י על המשנה קכז]. והקשו הראשונים [תוס' ע"ה: ד"ה והמסתת, ובחי' ה"ז והמאירי שם], למה לא יתחייב על כך משום מחתך. ותירצו, דמיררי באבן שנתקנה כבר במידת אורכה ורוחבה, אלא שהוא מתקנה עכשיו יותר כדי ליפותה. [וגם רש"י שכתב שהוא "מורבע" אותה, נראה דכוונתו היא שנותן לה צורת ריבוע מרובע לריבוע, ולא כדי להגיע אל המידה הרצויה לו. ולצורך השימוש באבן לבנין, אין צורך לדקדק כ"כ שיהיה הריבוע מושלם, והוא רק ענין של נוי]. וה"ה כאן, שהשוואת הקנים נעשית לנוי, ולא כדי להשיג מידה מסוימת, הוי מכה בפטיש, ולא מחתך.

בשבת. וצדדי הספק הם, דהרי כבר נתבאר פטור. אך אולי יש לומר, דכיון ששרטוט זה [ב"נפש המסכת] כאן שמלאכת שרטוט היא הכשיר את הספר, נמצא שגם שרטוט זה הכנה למלאכה אחרת? ואי"כ, על שרטוט הוא הכנה, דהיינו הכנה להכשר הספר, ויהיה זה, שאין אחריו עוד מלאכה, לכאורה יהיה חייב עליו. וצ"ע.

מלאכת מחתך

גדר המלאכה: חותך את העור לגודל הנדרש
נפש המסכת

איו הקפדה בעינו
כדי להתחייב
משום מלאכת מחתך
כתב הרמב"ם [פ"א מהל' שבת ה"ז, המחתך וכו' חייב, והוא שיתכוון למדת ארכו ומדת רחבו. כלומר, כדי להתחייב משום מחתך, צריך שיתכוין ויקפיד לחתוך הדבר במידה מסוימת שחפץ בה. אבל חיתוך סתם, ללא שמתכוין לשום מידה - אין בו משום מחתך. ויש לדון, איזו רמה של הקפדה בעינינו בזה, האם רק כשמתכוין למידה מדויקת עובר משום מחתך, או גם כשמתכוין למידה שאינה מדויקת לגמרי, אלא בגבולות מסוימים שהציב לעצמו, הוי מחתך. וצ"ע.]

***

המחתך חייב רק
כשמכין למלאכה
אחרת
הגמרא [שבת ע"ד:] אומרת: אמר אביי, האי מאן דעבד חלתא [פירוש, כוורת קניסן], חייב אחת עשרה חטאות. וכתב רש"י וז"ל: זומר הקנים והוא צריך להם, חייב משום קוצר ומשום נוטע וכו', חותכן במידה הרי זה מחתך וכו', ארג הרי זה אורג, חתך לאחר אריגתה כדי להשוותם הרי זה מכה בפטיש, ע"כ. וצריך להבין, למה חיתוך הקנים לאחר האריגה הוא בכלל מכה בפטיש ולא בכלל מחתך, והרי הוא מקפיד לחתכם במידה מסוימת "כדי להשוותם" [כלשון רש"י].

ונראה, שאין איסור מחתך אלא בחיתוך הנעשה כהנה למלאכה אחרת. ממילא, 2. לרש"י - למלאכת מחתך, ולרמב"ם - למלאכת כותב. 3. ולכאורה כל זה הוא רק לדעת הרע"ק [בשר"ת סי' קע"ד], שאין באיסורי שבת פסול דמצוה הבאה בעבירה. אבל לדעת המנ"ח [מצוה ב' אות ט"ז] שגם באיסורי שבת שייך פסול זה, אי"כ לא הוכשר הספר, וממילא יהיה פטור. 1. איתא בגמ' [שבת ע"ד], האי מאן דסלית סילתי [רש"י]: עציים דקים להבעיר [אש] חייב משום טוחן. אמר רב אשי, אי קפיד אמשתחא [רש"י]: לחתכן במידה [חייב משום מחתך. ע"כ. ומסתבר שאינו מקפיד בזה על מידה מדויקת לגמרי, רק שלא יהיה גדול מדי או קטן מדי. 2. וכן מירשו עוד ראשונים, שעל חיתוך הקנים שבסוף עשיית הכוורת חייב משום מכה בפטיש, ולא משום מחתך - עי' ר"ח [שבת ע"ה]. בעל המאור [לב' מדפי הרי"ף] וריטב"א. 3. יש להעיר, שבראשונים לא נמצא גדר כזה, וגם יש לזה סתירה לכאורה מהרמב"ם [פ"א מהל' שבת ה"ז], שכתב: "הנוטל קיסם של עץ מלפניו, וקטמו לחצוץ בו שיניו או

פתחת פחיות שתיה
 מג. פחיות שתיה שיש בראשן סימון אשר ניתן לפותחו על ידי משיכת
 טבעת ונוצר בהן פתח נאה, יש שאסרו לפותחן בשבת משום חשש איסור
 עשיית פתח ומשום מלאכת מחתך, ויש שהתירו בזה.^{סא}

הגביע לצורתו הרצויה ויש בזה משום מכה בפטיש, וגם משום איסור מחתך משום
 שהגביעים נחתכים זה מזה בקו ישר ומדוייק.

ודעת הגרש"א זצ"ל להתיר בזה, ואמר דאין לחוש משום איסור מכה בפטיש
 מכיון שצורת הגביעים כבר נגמרה בבית החרושת והשאירו אותם מחוברים באופן
 שיוכלו להפרידם בקלות ואין זה נקרא גביע שאינו גמור, ועיין מה שהארכנו בזה
 בפרק י"ב סעיף י"ב.

ומשום איסור מחתך אמר הגרש"א זצ"ל שאין לחוש בזה מכיון שאינו מכויץ
 לחתך לפי מדה או בקו ישר וכל כוונתו להפריד את הגביעים זה מזה אלא שעושה
 זאת במקום היותר נוח.

שמענו מהגרש"א אלישיב שליט"א לאסור בזה מחשש איסור עשיית פתח [אמנם לא
 נקט זאת כאיסור ברור מכיון שרגילים לזרוק את הפחית אחרי השמוש ואפשר שפתח
 העשוי לשימוש חד פעמי אין שם פתח עליו, ומטעם זה נמי אין לאסור משום בונה או
 מתקן מנא כיון שהכלי עומד להזרק ולא הוי אלא בקורע את הפחית, ואף שמצינו
 בתוספתא המובאת במשנ"ב סי' שיי"ד ס"ק כ"ה דעור דעור ע"פ החבת מותר לקורעו
 ובלבד שלא יעשה זינוק [פירוש כעין מרחב], ולכאן מבוואר כאן דאין לעשות פתח כעין
 מרחב אף בעור זה ששימושו חד פעמי, אך אמר הגרש"א שליט"א בזה דאפשר שהיו
 רגילים להשתמש בעור זה שימוש חוזר]. וכן אסר מצד מלאכת מחתך כיון שנוצר כאן

פתח מחוכנן לפי מדה.
 ודעת הגרש"א זצ"ל להתיר זאת, עיין שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' י"ב, ולא חשש
 לאיסור עשיית פתח ולאיסור מחתך דכיון שזורקים את הפחית לאחר השימוש אין עליה
 שם כלי והרי היא טפילה לאוכל שבתוכה, וכשם שלא חששו לאיסור קורע בחותלות
 משום דהוי כשובר קליפי אגוזים, מכבואר בהקדמה לפרק י"ב גבי איסור קורע ע"י ש,

ה"י אין שום חשיבות של עשיית פתח או של מחתך בזה.
 ואולי יש לדון טעם נוסף שלא יהיה בזה איסור מחתך והוא ע"פ מש"כ הרמב"ם
 בשם רבו מובא בתחילת ספר מעשה רוקח דהא דאין איסור מחתך במסתת את האבן
 [רק איסור מכה בפטיש] הוא משום דאין חיוב מחתך אלא כאשר אינו עושה מלאכה
 בגוף הדבר אלא רק מסיר את הקצוות מהעור, אבל במסתת שעושה מלאכה בגוף האבן
 ומשווה פניה אינו חייב אלא משום מכה בפטיש, והיינו דאף שבאמת עוסק גם בפעולת
 חיתוך והשוויה של קצוות האבן, מ"מ עיסוק זה הוא חלק מיצירת גוף האבן, וכל מי

איסור קורע.^נ ואם מקפיד על מדת הנייר או שמעוניין לחתוך את הנייר בקו
 ישר וחותך לשם כך במקום הנקבים העשויים לכך יש בזה גם מלאכת
 מחתך.^נ

פתחת שקית סוכר
 מא. שקית נייר המכילה כפית אחת של סוכר אשר יש בראשה ניקוב
 המסמן את מקום הפתיחה, יש אומרים^נ שאסור לקרוע את השקית במקום
 הסימון הזה ויש שהתירו בזה.^{נט}

הפרדת גביעי לבן
 מב. גביעי לבן המשוקקים בזוגות וקודם האכילה מפרידים אותם זה מזה
 במקום החרוץ המיועד לכך, יש שאסרו הפרדה זו משום איסור מכה בפטיש
 ומשום איסור מחתך, ויש שהתירו להפריד את הגביעים זה מזה.^ס

נו. משנ"ב סי' ש"מ ס"ק מ"א, ועי' היטב בכה"ל שם ד"ה אין. ואפשר שיש גם
 איסור מתקן מנא מדרבנן, כדמצינו במשנה בכיצה דף לב: דאין קורעין את הנייר כדי
 להניח עליו דברים וכיוצא^נ בשום שהוא כמתקן כלי וכן הוא בשו"ע שם סי"ג.

נז. וכמבואר לעיל דכל חיתוך הנעשה בקפיידא יש בו משום מלאכת מחתך [ועי' מכתב
 הגרש"א זצ"ל במנחת שלמה ח"ב סי' י"ב שכתב להסתפק שמא לא יהיה בזה איסור
 מחתך כיון שעיקר ההכנה לחיתוך נעשתה קודם השכת כמדה נכונה ומדוייקת
 והתולש את הנייר אינו עוסק כלל במדידת הנייר או בטיחא שיצא קו ישר אלא
 הדבר נעשה מאליו דיש לדון דכל כה"ג אף שהגמור נעשה ע"י האדם אין זה ככלל
 מחתך].

ואם אינו מקפיד כלל על קו ישר ולא על מדת הנייר ומה שחתך במקום הנקבים
 הוא משום שיותר נוח לו לקורעם שם, דעת הגרש"א זצ"ל היא דככה"ג אינו ככלל
 מחתך, דאין זה נקרא חיתוך בקפיידא [ועיין לעיל הערה נ"א], ודעת הגר"ש אלישיב
 שליט"א דכיון שבבית החרושת הזכנו הנקבים לצורך החיתוך בקפיידא, לכן בכל גווני
 החוץ במקום הנקבים עובר משום מלאכת מחתך.

נח. טעם האוסרים בזה משום מלאכת מחתך, שהרי כשפותח את השקית במקום הניקוב
 נוצר פתח המתאים למדה הרצויה.

נט. דעת הגרש"א אויערבאך זצ"ל להתיר בזה מבי' טעמים: [א]. אין דעתו של האדם כלל
 על החיתוך הישר שנוצר וכל כוונתו אינה אלא לחתוך במקום שבו הנייר נקרע
 בקלות. [ב]. ועוד דכיון שאין לשקית שום חשיבות ואין משתמשים בה שימוש חוזר
 וכו' ה"ע וחסילה לאוכל שבתוכה, ומטעם זה אין בה איסור קורע כמבואר בשו"ע סי'

ע"ג צהמה שחייב משום גזוז, הכונה' לאחר הטויה חלש את הצמר ולא גזז, ולכן פטור, דבצמה אין דרך גזיזה ע"י תלישה.

וע"י צצהגר"א [המלוקט צר"מ פרנקל פ"ט ה"ו] דמבאר תרי ביאורים אחרים וז"ל, אם לא שהפירוש דעת ר' יוחנן בגמ' הטווה צמר חייב משום גזוז היינו ר"ל שהטויה יהיה כמו גזוז מחמת שלא יגדל עוד, או אולי הפ"י שאף שגזוז אחר"כ מחמת שטויה קודם אין דרך גזיזה בנך לדעת רב כהנא שכן פסק הר"מ, עכ"ד, והנה מש"כ בגמ' א' דר"י סובר דמחמת שלא יגדל עוד זה נמשך לגזוז, יל"ע צ"ה. דהא הגזוז את המטה חייב כמבואר שם צר"מ, וצ"ע"כ דחייב גזוז אין זה משום פסיקת החיות, אלא עלט תלישת הצמר, וא"כ אם נשאר מחזור ורק דמפסיק החיות אמאי חייב, ואולי נימא דע"י שמפסיק החיות, הרי זה כחלוש, וז"ע.

וה"ה צר"מ הנ"ל כתב צ"ה"ל, הטווה את הצמר מן החי פטור שאין דרך גזיזה בנך וכו', וז"ע אמאי כתב מן החי, ואי נימא כהרא"ש הנ"ל מבואר היטב, דהפטור של תולש צמר מן הצהמה מבואר בירושלמי שהביא הרא"ש דזה רק מצהמה חיה, אבל מן המטה חייב, דדרך תלישה היא מן המטה, ולכן כתב הר"מ מן החי, אך אין מפורש להדיא צר"מ האי חילוק בתולש בין חיה למטה, וז"ע. ולהגר"א לכאורה אין ג"מ צפטור בין מן החי למן המטה, וז"ע.

על המדה. אבל הוא מקפיד על דיוקו של חוד, ולדבריו לכאורה לחדד עפרון נמי הוא מחתך, וז"ע. וא"כ י"ל דזהו כונן רש"י לומר דמשני לדדי הקנה רוצה להשתמש, בחלק הרך לכר וכסת, ובחלק הקשה לכובעים, והיינו דבלא זה הרי מה שחותך זה צביל שרריך את החלק הרך, וא"כ אין דיוקו צהצדלת החיתוך בדוקא, אך כיון שמיירי שמחלק לשני דברים, צ"ה ענין החיתוך זה הצדלה בין שני חלקים, ולכן מיקרי מחתך, אך צפטו צריך נמי למה שכתב הנש"א דבגזוזא שמשליך הקנה אינו חייב משום מחתך נמי, או מטעם משאל"ג כנראה מדבריו, או כהנ"ל שכל שא"ל את החיתוך, אין לזה שם מחתך כלל.

ל"ט) ב"ה דאמרי' תולש חייב משום גזוז, כתב הרמב"ן וז"ל, שמעת מינה דלא מיחייב צחיים טפי מלאחר מיתה דבגזוז פשיטא לן דלאו משום עוקר דבר מגידולו דנימא דוקא צחיים, דא"כ היינו קוצר אלא אפי' לאחר שחיטה, ודוקא דרך גזיזה אבל דרך תלישה לא מיחייב דאין קוצר אלא צגידו"ק כדקאמרי' בדישה, לק' ק"ו צ' כתב הרמב"ן וז"ל, הא גזוז ותולש כנף מן העוף כשהן חיים לא מחייבין להו תרתי חדא משום עוקר דבר מגידולו, וכן הטולש שער וצפרניו ושפתו צ"ד צ' אין צהן דין עוקר דבר מגידולו, דליחייב תרתי, אלמא אין משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דקוצר אלא צגידו"ק וכו', ועוד דודאי קוצר ודש תרוייהו צחד גזוזא גמרי' להו ממשכן כי היכי דאמרי רבנן ע"ה א' אין דישה אלא צגידו"ק, ה"נ אמרי' ודאי אין קצירה אלא צגדו"ק, ואפי' ר"י אפשר דמודה צקצירה דהיא ממש מן הקרקע, עכ"ד, מבואר מדברי הרמב"ן דגזוז אין לחייב נמי משום קוצר, כיון דאין קצירה שלא מגידו"ק, וצמיוחסות להר"ן לק' צ"ד צ' כתב ד"מ דגזוז שער וצפרנים חייב משום עוקר דבר מגידולו, ולא מיחזור דההיא תולדה דקוצר ואין קצירה אלא צגידו"ק, כדמשמע צהדיא צפ"כ, ועוד שאין לחייב משום קוצר אלא כשהוא צריך לעצים משא"כ צ"ה, עכ"ד, וצפרתו הראשונה היא צצרת הרמב"ן, וצפרתו השניה, דבגזוז שער וצפרתו הא צפטו מיירי שאין צריך אותם, וא"כ הוי כזומר וא"ל לעצים דאינו חייב משום קוצר, אך משום גזוז חייב, וכמו שפירש שם, וע"י לעיל ע"ג צ' אות י"ד מה שציארנו צדבריו.

וב"ה צ"ח קוצר סק"צ כתב דלהר"מ סבור דצהמה שחיצא גידו"ק וכמש"כ המ"מ צפ"ח ה"ז, א"כ לשיטתו יכול להיות דאיכא צאדס חיוב קוצר, דזה שחיצ קצירה מגידו"ק, עיי"ש שמתמיה על הרש"א צדף ק"ו ע"צ דכתב דשיטת הר"מ צהרמב"ן, וצקה"י סי' ג' מחתך, דרך לגבי דישה, הא אף דישה צצבואה נעשה אחר שכבר נקצרה הצבואה, ורק דהדין הוא דלריך דישה צמידי דמיקרי גידו"ק, ולכן צהמה כיון דניזונת מן הקרקע, הרי היא חשובה גידו"ק, אבל צקצירה צצרת הרמב"ן היא דלריך קצירה מן הקרקע, וזהו דהוסיף הרמב"ן דאפי' ר"י אפשר דמודה צקצירה דהיא ממש מן הקרקע, והיינו דהכא צריך קצירה מן הקרקע דו היא מלאכת קצירה, ולכן אף להר"מ ליכא צ"ה חיוב קוצר.

מ) וה"ה הרמב"ן לק' ק"ו צ' מוכיח שיטתו דבגזוז אין נמי חיוב דקוצר, מהא דאמרי' צצבורות כ"ה א' דתולש לאו היינו גזוז, וצ"ו"ט מותר דלית ציה משום עוקר דבר מגידולו, וצסוגיא שם מחלקים בין עוף לצהמה, דבעוף גס תולש חייב דהיינו אורחיה, אבל צצהמה תולש פטור דאין זה אורחיה, ומבאר הרמב"ן דרק אם החיוב משום גזוז צ"ה יש לחלק בין אורחיה ללאו אורחיה, אבל אם היה נמי חיוב קוצר, צקוצר אין ג"מ, דהרי דרך קצירה זה גס ע"י תלישה, וצ"ד. וצמהר"י"ט אלגאזי צבורות פ"ג אות מ' תמיה דהא צסוגיא שם מבואר היפך הרמב"ן, דהא צתחלת הסוגיא אמרי' דאי טעם דהיתר לתלוש מצבור משום דתולש לאו היינו גזוז, צ"ו"ט אסור דהו"ל

ל"ח) גמ' ת"ר התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות, אמר רש"י תולש חייב משום גזוז קוטס חייב משום מחתך ממרט חייב משום מחתך, כתב רש"י וז"ל, והמורטו לצד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השיער צכר וכסת, משום מחתך, דקפיד לחתוך עד מקוט שהוא ראוי וגס מן הקנה אורג כובעים ועושה כובעים מכנפי עוף בלא שיער, צנשמ"א כלל ל"ד סק"צ כתב דהא דמוסיף רש"י דעושה כובעים מכנפי עוף בלא שיער, משום דבלא"ה לא היה חייב משום מחתך, והא דבתחלה כתב רש"י דמשליך הקנה, היינו לגבי מרעיה דסתם מורט זה צבציל השיער, אבל לגבי להחייב משום שבת, צריך שיתכוין צבציל הכנף שיהיה חלק בלא שער, ונראה קתא מדבריו דבלא זה פטור משום דהוי משאל"ג, וכ"כ צריטב"א החד, אך נראה לדון דאף בלא זה פטור, ומשום דמחתיך כל שאינו צריך לחיתוך אין זה מחתך, וכמו דהוחתך דבר לשניים אף אם ע"י החיתוך יהיה מקוט החתך חלק אין זה מלאכת מחתך, דכל שנעשה חלק צלי כונה לזה לאו מחתך הוא, כן הלא אם לא היה צריך את חליקות הכנף לא היה זה מלאכת מחתך כלל, אך ביאור הנש"א ק"ע, דלדבריו רש"י כתב זאת צבציל חיוב מחתך, ואמאי כתב זאת צדיבור של מחתך.

וי"ש לפרש עוד, דהנה צאמת איכא הכא חידוש צדין מחתך, דהא לעיל אימא דאי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך, ומשמע צפטו דגדר מלאכת מחתך זה החיתוך צמדה, דכל שחותך לפי מדה זהו מחתך, והכא הא אין קפידתו מחמת המדה, אלא דמה שראוי לכר וכסת זה רוצה לחתוך, ומה שאינו ראוי לזה א"ל, וא"כ קפידת החיתוך אינו משום המדה, ולק' ע"ה צ' אימא, המגרר ראשי כלונסות צצנת חייב משום מחתך, ומפ"י רש"י שיהו ראשיהן שוין וחדין, וצ"ה נימא דהוי מחתך כיון שמקפיד על מידת הכלונסות שיהיה צמדה שזה וחד, אך הכא צ"ע הא אין קפידתו משום המדה, ומוכרח מהכא דגדר מלאכת מחתך, זה כל שמקפיד על מקוט החיתוך צדיוק, דהיינו דרוצה צהפרדת דבר אחד מצפרו צדיוק, דצדוקא חלק זה יהיה צ"ד זה, וחלק שני צ"ד שני, ורק דאמרי' בגמ' דאי קפיד אמשחתא נמי הוי מחתך, דזה נמי הוי חיתוך צמקוט צדיוק, וצ"ה צכפות תמריס סוכה ל"ג צ', דין דהממעט ענני דקס צ"ו"ט דיאסר משום מחתך, עיי"ש, וע"ה צש"ת עטרת חכמים